

Рецензия

от доцент д.ф.н., д-р ист.н. Нако Райнов Стефанов
на дисертационния труд за присъждане на образователна и
научна степен “Доктор” на тема “Национализъмът и
регионализъмът в източноазиатската политика на Индонезия и на
Китай (1991-2009)”, подготвен от Зорница Емилова Грекова

Рецензираният труд “Национализъмът и регионализъмът в източноазиатската политика на Индонезия и Китай(1991-2009)”, подготвен от дисертанта Зорница Емилова Грекова, има следната структура:

Увод;

Глава I. Зараждане на азиатския национализъм – идеи и философия;

1. Възникване и развитие на национализма в Азия, в Холандските източни Индии и в Китай;
2. Национализъмът в политиката на суверенна Индонезия(1950-1991);
3. Специфичният национализъм на ККП и външната политика на Пекин(1950-1991);
4. Зараждане и развитие на регионализма в Азия и подходите на управляващите в Индонезия и в КНР;

Глава II. Проява на национализъм и регионализъм във външната политика на Индонезия и Китай(90-те години на XX век)

1. Международната политика на Индонезия и КНР след края на Студената война;
2. Промени в индонезийската и китайската политика на регионализъм след края на Студената война;
3. Политиката на сигурност като проекция на азиатския национализъм и регионализъм;
4. Азиатската финансова криза – преломен фактор за регионалната политика в Източна Азия;

Глава III. Източноазиатската политика на Индонезия и Китай(1999-2008)

1. Принципни промени в глобалната и регионалната политика на Индонезия и Китай;
2. Проблеми на сигурността в Източна Азия в началото на XXI век;
3. Политиката на Индонезия и Китай в новите регионални организации

Заклучение;

Библиография;

Приложения.

Цялата работа е с обем 291 маш.с., списък на 80 използвани документи и извори, и на научна литература с 288 източника.

Към труда има приложен автореферат с общ обем 35 с. със следното съдържание:

1. Обща характеристика на дисертационния труд;
2. Кратко изложение на дисертационния труд;
3. Основни изводи от научното изследване;
4. Справка за научните приноси в дисертацията;
5. Справка за публикациите по темата на дисертационния труд.

Трудът е посветен на важна и актуална тема – външната политика в регионален план на две ключови азиатски държави – КНР и Индонезия. Днес несъмнено относителната тежест на Азия в световната геополитическа игра непрекъснато нараства.

Това е безспорно така за Индонезия, но най-вече е вярно за Китай. Подобно развитие придава особена значимост на дадената разработка, обединяваща в себе си външнополитически, вътрешнополитически, геополитически, икономически и идеологически аспекти.

Самият дисертант формулира шест цели на разработката, сред които бихме отбелязали ”цел 2. Да анализира и дефинира основните характеристики, принципи, проблеми и приоритети на външната политика на Индонезия и Китайската народна република през 90-те години на XX век и началото на XXI век.”(с.5 на труда).

Наред с това в Увода се разглеждат такива въпроси като историческите граници на поставените проблеми, методологията на изследването, изворовите материали, историографията и библиографията, както и практическата значимост на работата.

Първата глава на труда – „Зараждане на азиатския национализъм – идеи и философия” разглежда такъв широкообхванат проблем като възникването на национализма в Азия с естествен фокус върху Холандските източни Индии и Китай. В тази глава се осъществява дълбок исторически разрез на развитието на областите и етносите, които впоследствие формират днешна Индонезия и съвременната Китайска народна република.

Тук се прави по наше мнение една вярна връзка - зараждането на национализма в Холандските източни Индии и Китай да се търси като синтез от:

- Стартиралото вследствие на действията на Запада социално-икономическо движение, създаващо единно социално-икономическо пространство, изградило впоследствие общия национален пазар;
- Противопоставянето на Западния колониализъм и хегемонизъм, дошло в резултат на осъзнаване на общите социално-икономически интереси и раждащо единна политическа воля.

Друг проблем, който е обект на изследване в дадената глава е развитието на самия национализъм в разглежданите страни през периода 1950-1991 год. Несъмнено, това е сложен период и за Индонезия, и за Китай, характеризиращ се със значителни „флуктуации”, както във вътрешнополитически и външнополитически, така и в социално-икономически, социо-културен и идеологически план.

Третият основен проблем в дадената глава засяга проецирания регионализъм във външната политика на Индонезия и Китай. Този регионализъм има за цел формиране на естествена международна икономическа и политическа среда във връзка с търсенията на успешно национално развитие от управляващите и в двете гореспоменати страни. Тук съвсем обосновано се акцентира върху факта, че този регионализъм се реализира на фона на т.нар. „Студена война”.

Всичко това говори за огромната важност, която заема национализмът в развитието на социално-политическите процеси в разглежданите страни. Показана е и връзката на последния с динамиката на кристализирането на вижданията за регионализма като успешен модел на външна политика, както за Индонезия, така и за КНР.

Даденият обзор на схващанията, процесите и събитията е направен по професионален начин, който прави чест на дисертанта. Авторът на труда ни прави свидетели на сложността на развитието на такива мощни азиатски конгломерати, каквито са Индонезия и Китай. В известен смисъл може да характеризираме тази първа глава като уводна предвид разкриването на темата. В тази глава се дават базови сведения и се осъществяват ключови характеристики на условията и факторите, създаващи цялостната историческа, политическа и социално-икономическа обстановка, през призмата на която се осъществява националната и регионалната политика на Индонезия и Китай.

Втората глава „Проява на национализъм и регионализъм във външната политика на Индонезия и Китай (90-те години на XX век)” е ограничена между две ключови събития – от една страна края на „Студена война” като начало на разглеждания период и Азиатската финансова криза като негов завършък. В тази глава е направен широк обзор на сложни вътрешнопротиворечиви процеси на външно и вътрешнополитическа динамика в Индонезия и КНР, региона на Източна и Югоизточна Азия, и света като цяло. Представеният материал на практика покрива цялото гносеологическо пространство не само на това, което наричаме външна политика и международни отношения, но и финансово-икономически взаимодействия.

Осъществяваната регионална политика в дадения период е разглеждана като функция на национализма като държавна идеология. Именно на нейна основа се реализира горепосоченият политически курс. Регионалната политика дисертантът разглежда като „азианизация на глобализацията”. По дадения въпрос ще направим лингвистическа забележка. Следва да се използва термина „азиатизация” – по модела на формиране на такива словоформи като „паназиатизъм” и други подобни словосъчетания.

Ще отбележим, че по наше мнение в работата не се разкрива достатъчно ясно такова ключово понятие като глобализацията. Поради това и става възможно да се представя регионалното сътрудничество като „азиатизация на глобализацията”. Бихме запитали дали не е по-вярна трактовката, която разглежда това регионално сътрудничество като „противопоставяне на глобализацията”?

От съществено значение в тази глава е подточката, която е фокусирана върху Азиатската финансова криза като преломен момент за регионалната политика в Източна Азия. Именно във връзка с преодоляване на кризата възникват и новите кълнове на източноазиатско-югоизточноазиатско сътрудничество.

Не е случаен фактът, отбелязан от докторанта, че държавите от АСЕАН се разделят на две групи. Първата поддържа тезата, че държавите могат да се справят с кризата чрез индивидуални мерки, както и посредством обвързване с Международния валутен фонд(МВФ) и с помощта на заем от Световната бана(СБ). Начело на тази група е лидерът на Индонезия Сухарто.

От другата страна са тези, които настояват за търсене на регионални решения. Тази група е водена от Малайзия и нейния премиер Мохамад Махатхир. Известно е, че събитията потвърждават правотата на втората група.

В тази част са цитирани известни автори и техните възгледи за Азиатската криза, като едновременно с това не са пропуснати и базовите виждания за причините на кризата и начините за нейното преодоляване. По наше мнение тази подточка фактически служи като важна фаза за преход към следващата трета глава, която е една от основните в цялостната дисертационна работа. Следва да отбележим, че втора глава се явява ключова, както предвид поставените цели на работата, така и по отношение на представения материал в нея.

Не по-малко важна за разкриването на темата като цяло е трета глава „Източноазиатската политика на Индонезия и Китай (1999-2008)”. В условията на новите реалности се отбелязва както задълбочаване на процеса на самоидентификация на целия регион на Източна и Югоизточна Азия като специфичен феномен в глобалната икономика и политика, така и усилване на регионалната интеграция като начин за формиране на устойчивост в условията на засилваща се турбулентност в световен план. При което, както подчертава докторантът, това регионално сътрудничество се приема в известен смисъл като контрапункт на един друг тип регионално сътрудничество – азиатско-тихоокеанското сътрудничество.

В заключението се правят определени изводи, като със своята значимост се откроява този, че „същинските прояви на национализма и регионализма във външната политика на Индонезия и КНР се свързват с историческите реалности, утвърдени след края на Студената война. Натрупаните доказателства за това са пряко свързани с принципните промени в Източна Европа и бившия СССР, с модерните технологии, с научната, информационната и комуникационната революции в света и с процесите на глобализация”(вж. с.288 на дисертационния труд).

Съответно в автореферата към предложения дисертационен труд са формулирани основни изводи от научното изследване, които съвпадат текстуално с тези от заключението. Именно на тези изводи, като ключов резултат от работата на дисертанта ще обърнем особено внимание.

Напълно може да се съгласим със заключението, че „първоосновите на азиатския национализъм изобщо и на националистическите тенденции в днешна Индонезия и Китай се намират в периода на борба срещу чуждите нашественици...”(с.287 на труда).

Нямаме никакви възражения и срещу тезата, че национализмът е в основата на зародилата се регионална политика и регионално сътрудничество в зоната на Югоизточна и Източна Азия.

Приемаме напълно няколко исторически обособили се ключови точки на разграничаването на основните периоди в развитието на вътрешнополитическите процеси и идеологеми, в дадения случай – национализма от една страна, и процесите на регионално сътрудничество в дадената зона от друга, а именно:

1. Краят на Втората световна война, който завършък стартира няколко важни насоки на световно развитие:

- Началото на разпада на колониалната система и процеса на извоюване на политическа независимост в Югоизточна Азия;
- Победата на ККП в Гражданската война в Китай, която победа изменя напълно общополитическата обстановка в такъв важен световен регион като Източна Азия;
- Стартирането на Студената война, разбирана не просто като тривиален геополитически конфликт, но като цивилизационен и светогледен сблъсък, което водоразделно събитие формира по качествено различен начин както геополитическите, така и вътрешнополитическите и социално-икономическите процеси в света и в регионите на Източна и Югоизточна Азия;

2. Краят на Студената война и на цивилизационното противопоставяне между „Пакс Американа” и „Пакс Советика”, което става събитие с огромни геополитически и геоикономически последици за целия свят. И такова последицие е преди всичко началото на глобализацията, която следва да се разбира като опит за създаване на моноформатен свят в няколко измерения:

- В геополитически план – монополярен свят ръководен от единствената останала свръхсила – САЩ, при което само тя има правото и „задължението” на използване на военна сила, както и други форми на натиск и намеса – дипломатически, информационни и т.н.;
- В геоикономически план – като специфична структура, на върха на която са глобалните финансови институции със североамерикански произход, доминиращи производствените мощности, разположени по целия свят, а най-вече в страни с благоприятен климат и ниска цена на работната ръка, каквито несъмнено са страните от Югоизточна Азия. Като ключов оператор

на финансови потоци се разглеждат глобалистичните структури като МВФ и Световната банка, а основна световна резервна валута – доларът на САЩ;

- В общополитически план – тенденция на „размиване на националната държава” и създаване на глобална система на т.нар. „демократия без граници”;
- В икономически план – въздействие в посока на формиране на т.нар. „неолиберални модели на стопанска динамика”, опиращи се на „три слона” - приватизация, пазарна конкуренция и чужди инвестиции;
- В общокултурен план – разработката, разпространението и пропагандирането на ценностите на пазарното общество, потребителството, индивидуализма, мултикултурализма и т.н.

Ще изкажем също така своето съгласие и с формулираните на с. 30 на Автореферата в Справката за научните приноси в дисертацията моменти от 1 до 6 без момент 4. Според мнението на дисертанта Зорница Грекова, изразено в т.4 „набелязват се неолиберални тенденции в политиката на реализъм на китайските управляващи, особено в отношенията им с регионалните организации в Югоизточна Азия, най-вече с Регионалния форум на АСЕАН”(пак там).

Този момент ни изглежда неудачно интерпретиран и следва добре да се прецизира. Според нас трудно би могло да се твърди за „неолиберализъм” както в политиката, така и в икономиката, провеждани от ръководството на КНР, поне през призмата на нека да го наречем „класическото разбиране” за неолиберална политика. По наше мнение е нужно да се формулира ясно разбирането за „неолиберализъм” в политиката и на тази общометодологическа основа да се преформулира даденият принос.

Накрая може да се каже следното:

Безспорно предложената за рецензия работа се характеризира с богат фактологичен фундамент, който позволява по-нататък с лекота да се борави с материала. Важно предимство е достъпният и добър език, наличието на словесни илюстрации, осъществяващи пряк контакт с предложените изводи.

Особен интерес представляват изложенията, фокусиращи върху анализа на конкретното състояние на процесите, както и подходите, и начините на осъществяване и функциониране на регионалното сътрудничество.

При такава сложна тема несъмнено не може да се говори, че всичко е идеално. Съществуват някои недостатъци, нужда от прецизиране на известни оценки и изводи, избягване на определени вътрешнопротиворечиви моменти, някои от които бяха засегнати по-горе.

Ще завършим с обобщение на основните достойнства, които по наше виждане притежава дисертационната работа “Национализмът и регионализмът в източноазиатската политика на Индонезия и Китай(1991-2009)”:

- Тази работа несъмнено е първа по своя характер в нашата страна предвид страново изследване на процесите на регионално сътрудничество в зоната на Източна и Югоизточна Азия. Това първенство само по себе си е вече принос, тъй като се поставят основи в една важна област;
- Несъмнен принос е значителният фактологически материал, който за пръв път е синтезиран в този вид на български език;
- Приносен характер имат обобщенията, изводите и заключенията, за които вече бе коментирано по-горе, така че ще избегнем повторението.

Като благопожелание бихме изразили мнение за необходимостта от продължаване на работата в посока на подготовката на един фундаментален труд, който подлежи на публикуване. По този начин да се получи обръщане към значително

по-широка аудитория, отколкото това става сега с представянето на дисертационния труд, предвид нарастващата актуалност от такъв тип работи.

В тази връзка, обаче, следва особено сериозно да се проработи и разкрие същината на ключовите водоразделни точки, както и форматиращите регионалните процеси общи направления на развитие в лицето на:

- Формата и съдържанието на Студената война, породилите я фактори, както и тези довели до нейния завършек. Това е изключително важно, както поради това, че тя определя за близо половин век международното развитие, така и поради факта на изключителното и въздействие върху вътрешнополитическите процеси и външната политика на Индонезия, Китай и страните от разглеждания регион;
- Глобализацията, като процес, роден в резултат на завършването на Студената война и представляващ сложно, противоречиво и многомерно явление и с който процес на практика се „бори” националната политика и регионалното сътрудничество в зоната на Източна и Югоизточна Азия.

Ще кажем, обаче, че направеното пожелание следва да се разглежда като насърчение за продължаване на работата в една важна област, а не като забележка, която да окаже влияние върху безспорно високата оценка, която заслужава дадената работа.

Така в заключение може да се каже, че дисертантът Зорница Емилова Грекова е подготвил завършено научно изследване, напълно отговарящо на изискванията за присъждане на научна и образователна степен “доктор”.

РЕЦЕНЗЕНТ:.....

Доцент д.ф.н., д-р ист.н. Нако Р. Стефанов